

Danmarks geologiske Undersøgelse.

IV. Række. Bd. 1. Nr. 1.

Louis le Maire.

En Skildring.

Af

Victor Madsen.

København.

I Kommission hos C. A. Reitzel.

Trykt hos F. E. Bording.

1915.

Pris: 50 Øre.

Fotografi. Fred. Riise.

Fototypi. Pacht & Crone.

Louis Le Maire

Danmarks geologiske Undersøgelse.

IV. Række. Bd. 1. Nr. 1.

Louis le Maire.

En Skildring.

Af

Victor Madsen.

København.

I Kommission hos C. A. Reitzel.

Trykt hos F. E. Bording.

1915.

BIOGRAFIER.

- NIEUWENHUIS, P. N. 1897. le Maire, Abraham Louis. Dansk Biografisk Lexikon, udgivet af C. F. BRICKA. Kjøbenhavn. Bd. XI, S. 67.
- AUTOBIOGRAFI. 1913. le Maire, Louis. Kraks Blaa Bog. Tre Tusinde nulevende danske Mænds og Kvinders Levnedsløb indtil Aar 1913. Kjøbenhavn. S. 358.
- REDAKTIONSARTIKEL. 1914. Louis le Maire. Medd. fra Dansk geologisk Forening. Kjøbenhavn. Bd. 4, Hefte 3, S. 299.
- SAND, M. J. 1914. Generalmajor Abraham Louis le Maire. Militært Tidsskrift, udgivet af det krigsvidenskabelige Selskab. Kjøbenhavn. Aarg. 43, Nr. 3, Sp. 39.
- CASPERSEN, H. P. 1914. Generalmajor Abraham Louis le Maire. Dansk Artilleri-Tidsskrift, udgivet af Artilleriofficersforeningen. Kjøbenhavn. Aarg. 1, Nr. 1, S. 69.
- SCHRØDER, JOHS. E. 1914. Generalmajor Louis le Maire. Beretning om Soldaterhjem i Kjøbenhavn fra 1ste April 1913 til 31te Marts 1914. Kjøbenhavn. S. 3.
-

Den 12. December 1913 bortkaldtes Generalmajor ABRAHAM LOUIS LE MAIRE efter at have staaet i Spidsen for Danmarks geologiske Undersøgelse i over 18 Aar. Naar der i Danmarks geologiske Undersøgelser Skrifter skal gives en Skildring af denne fremragende Mands Liv og Virksomhed og af hans store Betydning for Danmarks geologiske Undersøgelse og derigennem for den danske geologiske Forskning, kan dette ikke ske uden, at der kastes et Blik paa Danmarks geologiske Undersøgelser første Aar og paa den Udvikling, som førte med sig, at LE MAIRE kom i Spidsen for Undersøgelsen.

Da Danmarks geologiske Undersøgelse blev oprettet 1888, blev den daværende Professor i Mineralogi, FR. JOHNSTRUP, dens Chef. Det var dog ikke ham, der havde taget Initiativet til Undersøgelsens Oprettelse, men Dr. phil. V. PINGEL, der ved en Forespørgsel i Folketinget i Marts 1887 gav Anledning til, at Regeringen af Konsistorium forlangte en Udtalelse om Iværksættelsen af geologiske Undersøgelser her i Landet. Konsistoriums Indstilling om denne Sag blev forfattet af JOHNSTRUP, og det blev denne Indstilling, der kom til at danne Grundlaget for Regeringens Forslag om Oprettelsen af Danmarks geologiske Undersøgelse.

I sin Indstilling af 12. Aug. 1887 foreslog JOHNSTRUP bl. a., at Undersøgelsen skulde sættes i Forbindelse med Universitetets mineralogiske Museum og ledes af Professoren i Mineralogi. JOHNSTRUP var den Gang 69 Aar gammel; man forundres uvilkaarlig over, at han i den Alder vilde indlade sig paa at organisere og lede Danmarks geologiske Undersøgelse, tilmed da der samtidig ventede ham en

anden betydelig Opgave, Opførelsen af det nye mineralogiske Museum og Overflytningen og Opstillingen i dette af de mineralogiske og geologiske Samlinger; men han kunde vel vanskelig tænke sig nogen anden Løsning. Den Gang var der i Statens Tjeneste kun tre Geologer, Professor mineralogiæ og de 2 Museums-Assistenter. Den ældste af disse var K. J. V. STEENSTRUP; han var den Gang 45 Aar gammel, var en fremragende Kender af Danmarks Geologi, anset Grønlandsforsker og Honorary Member of the Mineralogical Society of Great Britain and Ireland; men han var Uven med JOHNSTRUP, og med hans ejendommelige Natur og den ringe Sans, han havde, for omfattende planmæssige Arbejder, havde han vel næppe kunnet gøre Fyldest som Chef for Undersøgelsen. Den yngste var nuværende Professor ved Landbohøjskolen, DR. K. RØRDAM; han var den Gang kun 27 Aar gammel. JOHNSTRUPS Efterfølger som Professor, N. V. USSING, var kun 23 Aar gammel; Aaret iforvejen var han bleven cand. polyt., men allerede forinden var han begyndt at vikariere for RØRDAM, medens denne aftjente sin Værnepligt; derefter havde han deltaget i en Grønlandsexpedition og var nu i Udlandet ifærd med at uddanne sig i Mineralogi og Petrografi.

Da Danmarks geologiske Undersøgelse i 1888 skulde begynde sine forberedende Arbejder, var STEENSTRUP i Grønland og USSING som sagt paa Studierejse. JOHNSTRUP lod da RØRDAM begynde alene; han sendte ham først til Sverige og Tyskland, for at han skulde sætte sig ind i, hvorledes man udførte de geologiske Kortlægningsarbejder i vore Nabolande, og tillempe de udenlandske Fremgangsmaader for danske Forhold. Derefter paabegyndte RØRDAM forsøgsvis den geologiske Kortlægning af Danmark i Gilleleje Egnen.

Da Danmarks geologiske Undersøgelse det følgende Aar (1889) skulde begynde sin normale Virksomhed, begik JOHNSTRUP den Fejl at sætte den i Gang paa tre fjærnt fra hinanden liggende Steder, i Vendsyssel (K. J. V. STEENSTRUP), paa Hindsholm (N. V. USSING) og i Nordsjælland (K. RØRDAM).

Selv deltog han ikke i Kortlægningsarbejdet, og optaget, som han var, af Museets Flytning og i de sidste halvandet Aar af sit Liv angrebet af Sygdom, bekymrede han sig ikke meget om Undersøgelsen. Han lod hver af Geologerne arbejde paa egen Haand, som han havde Lyst og Evne til; der blev ingen Enhed i Arbejdet, ingen Enighed om, hvad der skulde vises paa de geologiske Kort, hvorledes disse skulde udstyres og hvorledes Kortbladsbeskrivelserne skulde affattes. Vanskelighederne traadte skarpt frem, da enkelte Arbejder publiceredes, uden at der i Forvejen var undersøgt, hvorvidt det var muligt for de andre Geologer at anvende tilsvarende Principer for Fremstillingen af de geologiske Forhold i de af dem undersøgte Egne. Publikationen af Undersøgelsens Arbejder maatte standses, ja et Arbejde maatte henlægges, da det næsten var færdigtrykt.

Hertil kom de personlige Forhold; JOHNSTRUP var gammel; hvem vilde blive hans Efterfølger? STEENSTRUP var, som allerede nævnt, en fremragende Videnskabsmand og den af alle, der var mest fortrolig med Danmarks og Grønlands Geologi og Mineralogi, desuden gjorde Universitetet ham 1894 til Æresdoktor; RØRDAM var efter ham den ældste og havde størst Anciennitet, USSING var det lykkedes at blive midlertidig Docent i Mineralogi i 1890. Ved RØRDAMS Doktordisputats i 1892 opponerede USSING skarpt, hvilket gav Anledning til et stærkt Uvenskab mellem disse to Rivaller og til, at det blev overdraget mig at fortsætte USSINGS Undersøgelser paa Fyn.

Efter JOHNSTRUPS Død den 31. Decbr. 1894 konstituerede Ministeriet den 7. Jan. 1895 RØRDAM som Bestyrer af Danmarks geologiske Undersøgelse og anmodede samme Dag Konsistorium om en Udtalelse om Danmarks geologiske Undersøgelses fremtidige Stilling. Embedet som Professor mineralogiæ blev ikke opslaaet ledigt, og allerede den 19. Jan. indstillede det mathematisk-naturvidenskabelige Fakultet USSING til dette Embede. Den 8. Februar indsendte Konsistorium Indstillingen til Ministeriet og den 16. Marts udnævntes USSING til Professor. Fuldt saa hurtigt gik det

ikke med Udtalelsen om Danmarks geologiske Undersøgelse. Konsistorium henviste Sagen til Fakultetet, men dette skød Udtalelsen ud, til USSING var bleven Professor. Først den 23. Marts blev den behandlet i Fakultetet; det blev overdraget USSING at forfatte en Indstilling om Sagen. Det var klart, at Ledelsen af Undersøgelsen ikke kunde vedblive at være forenet med Professoratet, naar USSING var bleven Professor. I Sammenligning med STEENSTRUP var USSING en ret ukendt Mand; han var uddannet som Mineralog og Petrograf og havde den Gang ikke givet sig videre af med Geologi. Desuden havde RØRDAM og noget senere STEENSTRUP ansøgt Ministeriet om at faa overdraget Ledelsen af Undersøgelsen. Det var saaledes at vente, at USSING vilde indstille en af disse, eller hvis han ikke ansaa dem for tilstrækkelig kvalificerede, at han vilde foreslaa, at det overdroges en svensk eller norsk Fagmand at reorganisere Undersøgelsen. Men det gik anderledes. Under Paaepgning af de ovenfor omtalte, vanskelige Forhold, som Undersøgelsens Arbejder var komne i, foreslog USSING, at der midlertidig skulde indsættes en Bestyrelse for Danmarks geologiske Undersøgelse, valgt udenfor det ved denne arbejdende Personale og bestaaende af en Komité af f. Ex. tre, ifølge deres tidligere eller nuværende Virksomhed og Interesser egnede Mænd.

»En saadan Komité maatte antages, ved Forhandlinger med de tre Geologer, lettere end en enkelt, indenfor de sidstes egen Kreds valgt Bestyrer at kunne tilvejebringe det fornødne Samarbejde mellem Geologerne og indføre saadanne Forandringer i den geologiske Undersøgelses Organisation, som dels kræves af de hidtil vundne Erfaringer, dels vil gøres nødvendige ved den geologiske Undersøgelses Overgang fra at være et under den mineralogiske Museumsinstitution staaende Foretagende til at blive en under særegen Bestyrelse selvstændig arbejdende Institution i Lighed med de geologiske Undersøgelser i Nabolandene.

»Denne Komité's Hverv skulde da i første Linie være et organiserende; det maatte blive Komitéens Opgave **at** tilveje-

bringe og gennemføre bestemte, efter de vundne Erfaringer afpassede Regler for Arbejdets Ordning i det hele, **at** fastsætte, efter Forhandlinger med Geologerne, saadanne Principer for Optagelsen og Udarbejdelsen af de geologiske Kort, at dette Arbejde kan ventes gennemført med den tilstrækkelige Ensartethed for hele Landet, **at** udarbejde en Plan for det faste Personales Lønning og for Personalets Stilling i det hele, **at** i Forening med Museumsbestyreren faa udarbejdet og fastsat de nødvendige Bestemmelser for Forholdet til det mineralogiske Museum, og i det hele at skabe en fast, Arbejdet fremmende og regulerende Organisation.

»Ved Komitéens Arbejde vilde der saaledes banes Vejen for Ansættelsen af en endelig Bestyrer, hvis Hverv og Pligter og hvis Myndighed overfor det øvrige Personale var tilstrækkelig klart fremsatte. Det maatte paahvile Komitéen selv, naar den maatte anse sin Opgave for løst, at gøre Indstilling om Udnævnelsen af den ny endelige Bestyrer.

»En Komité af den foreslaaede Art vil dog utvivlsomt kun være tilraadelig under den udtrykkelige Forudsætning, at Komitéen, saalænge den fungerer, overtager den virkelige Ledelse af den geologiske Undersøgelse, idet dens Hverv ikke alene maa bestaa i Udarbejdelsen af hensigtsmæssige Bestemmelser, men navnlig i Gennemførelsen af en fast, efter de nye Forhold afpasset Organisation.«

At USSING med denne Indstilling forbandt den Tanke, at faa Haand i Hanke med Ledelsen af Danmarks geologiske Undersøgelse, saa at han senere, naar »Komitéen« havde endt sit Hverv, kunde overtage Chefsposten, fremgaar af, at han lod Fakultetet, da det den 2. April indstillede USSINGS Forslag, som Medlemmer af Komitéen foreslaa Oberst LE MAIRE som Formand*), Dr. phil. V. PINGEL og Professor, Dr. N. V. USSING, og saafremt mod Forventning Oberst LE MAIRE

---

*) Professor, Dr. EUGEN WARMING har været saa venlig at meddele mig, at det var ham, der henledede Fakultetets Opmærksomhed paa LE MAIRE, eller bragte ham i Forslag.

ikke skulde være tilbøjelig til at indtræde i Komitéen, Fabrikinspektør Dr. H. TOPSØE som dens Formand*).

Konsistorium sendte den 17. April Fakultetets Indstilling til Ministeriet med sin anbefaling, men dette beskikkede den 15. Maj Oberst LE MAIRE som Formand og Fabrikinspektør Dr. phil. H. TOPSØE samt Dr. phil. V. PINGEL som Medlemmer af »Kommissionen for Danmarks geologiske Undersøgelse«, hvilket blev den nye Bestyrelses officielle Navn.

Hvem var Oberst LE MAIRE, som saa uventet, ikke mindst af ham selv, blev sat i Spidsen for Danmarks geologiske Undersøgelse og kom til at styre denne i over 18 Aar? Hans Familie var en Huguenot-Familie, der indvandrede fra Frankrig efter det nantiske Edikts Ophævelse i Slutningen af det 17. Aarhundede. Hans Fader var Fuldmægtig i Admiralitetet DAVID-CHRÉTIEN LE MAIRE, hans Moder LOUISE LE MAIRE, født MÜLLER. Han fødtes den 25. Januar 1836 i Rosenborggade Nr. 15 overfor Reformert Kirke. I Daaben fik han Navnene ABRAHAM LOUIS. Efter at have været Elev i Selskabet for Efterslægtens Skole kom han, kun 17 Aar gammel, ind i den kgl. militære Højskoles Artilleriafdeling, hvorfra han afgang 1857 som Sekondløjtnant (med Aldersorden fra 1853) til Artilleriet, i hvilket han de to følgende Aar forrettede Tjeneste. Derefter gennemgik han Højskolens Stabsafdeling og Uddannelsesskolerne ved de forskellige Vaaben og fik saaledes i fuldt Maal den Tids grundige og alsidige Officersuddannelse. 1860 avancerede han til Premierløjtnant, og 1861 blev han ansat i Generalstaben.

Ved Mobiliseringen af Hæren i December 1863 blev LE MAIRE ansat som Adjudant ved Overkommandoen og deltog som saadan med Ære i Krigen 1864. Efter denne blev LE MAIRE Adjudant ved 2. Generalkommando og kom Aaret efter atter til Tjeneste ved Generalstabens topografiske Afdeling.

*) Aar bog for Kjøbenhavns Universitet, den polytekniske Lærestalt og Kommunitet, indeholdende Meddelelser for det akademiske Aar 1894—95. København. 1896. S. 710.

Den 27. Maj 1865 holdt han Bryllup med Frk. THORA WITTUSEN, Datter af Konsul C. M. WITTUSEN i Næstved. De fik tre Børn, Livlæge, Professor, Dr. med. MARTIN LE MAIRE, Kriminalretsassessor PAUL-LOUIS LE MAIRE og Frk. LOUISE LE MAIRE.

Ved Generalstabens topografiske Afdeling blev LE MAIRE staaende under næsten hele Resten af sin lange militære Virksomhed; kun i Aarene 1868—70 gjorde han anden Tjeneste, idet han var Kompagnichef ved Fæstningsartilleriet. 1882 blev han Oberstløjtnant (1888 Oberst) og Chef for Generalstabens topografiske Afdeling, men allerede forinden var han af Gavn om ikke af Navn den, der var den egentlige Leder af Afdelingen, idet den daværende Chef, LORENZEN, ikke var speciel Topograf. I Chefsstillingen forblev han, til han 1901 faldt for Aldersgrænsen og gik af med Titel af Generalmajor. Ingen anden dansk Officer har tilnærmelsesvis været saa længe ved denne særlige Tjeneste, og en Mand som LE MAIRE maatte med Nødvendighed i saa langt et Tidsrum præge Afdelingen i en Grad som ingen af hans Forgængere eller Efterfølgere*).

For denne Virksomhed havde LE MAIRE de bedste Betingelser, ikke alene ved sin Sans for Topografi og sin kunstneriske Begavelse, navnlig for Tegning, men ogsaa ved sin Foretagsomhed og Ihærdighed. Paa alle Omraader indenfor Afdelingen gjorde han sin Indflydelse gældende, saa at dens Arbejder kom til at høre til de bedste, der findes af denne Art.

I høj Grad udformede han Detailmaalingen. Efter at Opmaalingen af det egentlige Danmark (i 1 : 20 000) var bleven tilendebragt under hans Ledelse, tog han fat paa atter at opmaale den sjællandske Øgruppe; det var den Del af Landet, der først var bleven opmaalt, og Arbejdet tilfredsstillede ikke alle de Fordringer, man nu kunde stille til det. Samtidig paabegyndte han Opmaalingen af Færøerne

*) SAND, M. J. 1914. Generalmajor Abraham Louis le Maire. Militært Tidsskrift. Udgivet af det krigsvidenskabelige Selskab. Aarg. 43, Nr. 3, Sp. 39—41.

efter samme Principer som det øvrige Land; han fandt Midler til at udføre denne vanskelige Maaling og til at fremstille de særlige Forhold paa en saa udmærket Maade, at Maalebordsbladene over Færøerne hører til de nøjagtigste og eleganteste Kort over Bjerglande, der existerer.

I de sidste Aar af sin Chefstid begyndte LE MAIRE Forberedelserne til Opmaalingen af Island. Basismaalingen, Triangulationen og de astronomiske Stedsbestemmelser udførtes under hans Ledelse.

Af de danske Kort er det særlig Bladene i Maalestokken 1 : 100 000, der er knyttede til LE MAIRES Navn; disse er blevne Landets mest benyttede Kort.

Blandt LE MAIRES kartografiske Arbejder bør ogsaa nævnes de i 1882 udarbejdede, fortrinlige »Højdekaart over Danmark« i 1 : 480 000 i 1. Bind af Danmarks Statistik af V. FALBE-HANSEN og WILL. SCHARLING. København. 1885.

Ogsaa for Navnebehandlingen og for den tekniske Side af Virksomheden interesserede LE MAIRE sig meget; han udviklede saaledes Anvendelsen af Fotografien og indførte den fotolitografiske Metode, ved hvilken der fremstilles farvetrykte Kort, og foranledigede, at der ved Trykningen af Kortene anvendtes Maskinpresser.

Ved Omtalen af LE MAIRES Interesse for Fotografien bør fremdrages hans Fotografering af FREUNDS Ragnarok-Frise*) i Ruinen af Christiansborg Slot strax efter Branden 1884.

Det var meget vigtigt, at der snarest mulig tilvejebragtes et Billede af den Del af Frisen, der sad paa den senere nedstyrtede Mur i Rigsdagsfløjen, saa at man kunde faa et Grundlag for en Genfremstilling af Kunstværket. Det hastede. Hvert Øjeblik kunde man vente, at Muren vilde styrte ned og Frisen blive fuldstændig ødelagt. Billedhugger MALTHE henvendte sig til forskellige Fotografer, men ingen vilde paatage sig den vanskelige og farefulde Opgave. Saa gik han til LE MAIRE. Denne tænkte over Sagen; den

*) 1885. Beretninger fra Dansk fotografisk Forening, Kjøbenhavn. Bd. 3, S. 167.

interesserede ham; maaske kunde han bidrage til, at Ragnarok-Frisen blev fremstillet paany. Han spurgte en i Generalstabens fotografiske Atelier arbejdende Guide, nuværende Fotograf JULIUS AAGAARD, om han turde indlade sig paa Vovestykket, og da Svaret blev Ja, var Sagen afgjort.

I det næstøverste Vindu mod Slotspladsen blev der rejst et 2½ m. højt og 1 m. bredt Stillads, hvortil Opgangen var ad den højre, men spinkle og smalle Carlsberg-Stige. LE MAIRE og AAGAARD krøb op paa Stilladset. Det blæste stærkt; og med den just ikke hyggelige Udsigt til enten at faa den vaklende Mur i Hovedet, eller at styrte tre, fire Etager ned med det i Hast opbyggede, ikke synderlig solide Stillads, blev der taget otte fotografiske Plader af Frisen, hvoraf de syv var fuldstændig vellykkede. Faa Dage efter styrtede Muren ned, og denne Del af Frisen blev fuldstændig ødelagt.

Dagen efter Nedstyrtningen fotograferede LE MAIRE, ledsaget af daværende Guide, nuværende Krigsassessor F. MADSEN, de i den modsatte Væg siddende Brudstykker af Frisen. Dette foregik fra et Stillads, som var rejst bagved og over den nedstyrtede Mur.

Et andet af LE MAIRES fotografiske Foretagender, som fortjener at omtales, er Fotograferingen af den Del af Flatøbogen, som omhandler Nordboernes Opdagelse af Amerika, og hvoraf der til Udstillingen i Chicago 1898 paa Grundlag af Fotografierne blev reproduceret et Faksimile i Fototypi, sidevis ledsaget af islandsk Text og engelsk og dansk Oversættelse.

Det var LE MAIRES overordentlig betydningsfulde topografiske Virksomhed, der bevirkede, at Regeringen bad ham være Formand for Kommissionen for Danmarks geologiske Undersøgelse. Hvervet var ulønnet, og det var givet, at det vilde skaffe ham en hel Del Ulejlighed og Bryderi. Alligevel undsløg han sig ikke for at modtage det, og han gjorde derved dansk geologisk Forskning en stor Tjeneste.

Som rimeligt var, var Udførelsen af de geologiske Kort noget af det første, Kommissionen tog fat paa. Her kom LE MAIRES store Erfaring som Kartograf Undersøgelsen meget til Gode. Efter Forhandlinger med Geologerne, der af Kommissionen førtes med stor Imødekommenhed, fastsloges, at Kortene skulde udgives i Maalestocken 1:100000 og svare til Generalstabens topografiske Kort i samme Maalestock. Endvidere fastsloges, hvilke Betegnelser og Farver der skulde anvendes ved Fremstillingen af de forskellige Aflejringer paa Kortene, og hvorledes disse i det hele taget skulde udstyres. Allerede 1897 udkom de første af disse geologiske Kort, — det blev nødvendigt at omtrykke to sjællandske Blade, der var udgivne af RØRDAM 1893 — og siden da er de geologiske Kortblade udkomne i regelmæssig Rækkefølge og ensartet Skikkelse, efterhaanden som de er blevne gjort færdige. Fra 1907 er der angivet 10 m Kurver paa Kortene.

Dernæst fastsloges, at Danmarks geologiske Undersøgelseres Publikationer skulde udgøre tre Rækker: I. Række skulde omfatte Beskrivelserne til Geologisk Kort over Danmark i Maalestock 1:100000, II. Række Afhandlinger om specielle, videnskabelige og praktiske Emner og III. Række Beretninger og almenfattelige Fremstillinger. Derved blev det muligt at faa udgivet, hvad der henlaa upubliceret ved JOHNSTRUPS Død.

Vanskeligere blev det at faa Orden paa Arbejdet i Marken og Affattelsen af Kortbladsbeskrivelserne. Den systematiske, geologiske Kortlægning laa ikke for STEENSTRUP. Det var ham umuligt at følge en bestemt Plan, og det skortede ham paa Evne til at skaffe sig det nødvendige Overblik over de geologiske Forhold; i Stedet fortabte han sig i Enkeltheder. Sine Assistenters lod han arbejde, omtrent som de selv vilde, uden at give dem den nødvendige Vejledning og uden at fordre, at de leverede ensartet Arbejde. Endnu mindre laa det for ham at give sammenfattende Skildringer af de geologiske Forhold i Form af Kortbladsbeskrivelser. Allerede i 1891 havde JOHNSTRUP Vanskelig-

heder med at faa STEENSTRUP til at skrive de nødvendige Indberetninger, og disse Vanskeligheder kom paany frem hvert af de følgende Aar; at STEENSTRUP og JOHNSTRUP var Uvenner, gjorde dem ikke mindre.

Da Ledelsen af Danmarks geologiske Undersøgelse gik over til Kommissionen, saa det en Tid ud til, at STEENSTRUPS Arbejde skulde komme i en bedre Gænge, men det viste sig snart, at det i Virkeligheden var STEENSTRUPS ensidige Begavelse, der bevirkede, at han ikke kunde udføre det Arbejde, han havde paataget sig. Ogsaa Kommissionen maatte adskillige Gange i Vinteren 1895—96 rykke ham for Indberetninger, for Manuskriptet til den Beretning, der er trykt i D. G. U. III. Række Nr. 1, og for de geologiske Kort, der skulde reproduceres, og det skønt han i Okt. 1895 havde underrettet Kommissionen om, at Kortene Hirshals, Skagen, Læsø og Anholt var færdige til Udgivelse.

Paa et Kommissionsmøde den 10 Okt. 1896 meddelte STEENSTRUP, at han havde afsluttet Undersøgelsen af Bladet Hjøring og at han nu var i Stand til at udarbejde Beskrivelser til alle Kortbladene, hvorefter Kommissionen paalagde ham at aflevere Beskrivelserne til Bladene Anholt, Læsø og Skagen inden den 31. Decbr. 1896 og Beskrivelserne til de øvrige Blade inden den 30. April 1897.

Det kom nu efterhaanden til at staa klart for Undersøgelsens Personale, hvor det bar hen, og jeg raadede indtrængende STEENSTRUP til at tage sin dygtige Assistent A. JESSEN til Medarbejder, men han vilde ikke følge mit Raad. Aaret 1896 gik til Ende, uden at STEENSTRUP indsendte Manuskriptet til Bladene Anholt, Læsø og Skagen. Da Kommissionen den 7. Jan. rykkede ham, indsendte han noget Manuskript, som omhandlede Bladet Skagen og Dele af Bladene Hirshals og Frederikshavn. Kommissionen lod det sætte; trykt fyldte det 7 Sider. Kommissionen overdrog da den 18. Jan. JESSEN at udarbejde Beskrivelserne til Bladene Læsø og Anholt og gav STEENSTRUP yderligere Frist med de andre Beskrivelser til Udgangen af April. STEENSTRUP blev meget fortørnet herover; han protesterede

den 3. Febr. i en Skrivelse til Kommissionen mod, at JESSEN kom til at beskrive den østlige Del af Anholt, som var undersøgt af ham og ikke af JESSEN, og nægtede at udlevere ham Materialet dertil; men Kommissionen fastholdt i en Skrivelse af 8. Febr. den en Gang truffne Bestemmelse. Havde STEENSTRUP ikke haft en saa stivsindet Karakter, havde en mindelig Ordning vel nok endnu ladet sig gennemføre, men STEENSTRUP nægtede atter bestemt at udlevere Materialet.

Der blev da den 10. Febr. holdt et Kommissionsmøde, paa hvilket det blev besluttet, at Kommissionen skulde søge en Samtale med STEENSTRUP, og hvis han indrømmede, at han nægtede Kommissionen Lydighed, skulde han afskediges.

Dagen efter indfandt Kommissionens Formand LE MAIRE, ledsaget af Dr. PINGEL, sig i STEENSTRUPS Arbejdsværelse og rettede det Spørgsmaal til ham, om han havde efterkommet den i Kommissionens Skrivelse af 8. Febr. givne Ordre om ufortøvet at udlevere Materialet til JESSEN, og da STEENSTRUP maatte svare Nej hertil, udtalte Formanden, at STEENSTRUP altsaa ikke anerkendte Kommissionens Ret til at forestaa Ledelsen af Danmarks geologiske Undersøgelser Arbejder; Kommissionen kunde da ikke længere samarbejde med ham, hvorfor den meddelte ham hans Afsked og paalagde ham at aflevere de Undersøgelsen tilhørende Kort, Dagbøger og Samlinger, som han havde i sit Væрге.

Naar jeg har omtalt denne Sag saa udførlig, er det for at vise, at Kommissionen, der havde Ansvaret for, at den geologiske Kortlægning udførtes forsvarligt og i en rimelig Tid, ikke kunde handle anderledes; men STEENSTRUP betragtede sig hele sit Liv igennem som i høj Grad forurettet, og der er noget tragisk i, at denne fremragende Videnskabsmand, der havde lagt et saa stort Arbejde i Undersøgelsen af Vendsyssel og genialt udredet adskillige vigtige Detailspørgsmaal der, maatte fjærnes fra Danmarks geologiske Undersøgelse paa denne Maade af saa rettænkende og velmenende Mænd som den daværende Kommissions Med-

lemmer. Men hvor nødvendigt det var, at Udarbejdelsen af de geologiske Kort over Vendsyssel og Beskrivelserne til disse overdroges til en anden, fremgaar af, at STEENSTRUP ikke havde formaaet at udarbejde blot et Udkast til Kortbladsbeskrivelserne, og at JESSEN, der udnævntes til Statsgeolog og fik overdraget at fuldføre Arbejdet i Vendsyssel, maatte anvende megen Tid og Flid paa at revidere og supplere de tidligere Undersøgelser og samarbejde dem.

Aaret 1897 blev rigt paa Begivenheder. I April lykkedes det at erholde en aarlig Bevilling til Mosesundersøgelser, hvis Udførelse overdroges til N. HARTZ, medens Ledelsen af dem samt af saadanne specielle Undersøgelser, der ikke faldt ind under den Statsgeologerne overdragne, almindelige geologiske Kortlægning af Landet, overdroges til Professor USSING. I Juni ophørte RØRDAM, der var bleven Direktør for de Ankerske Marmorbrud, med den geologiske Kortlægning af Sjælland, som det overdroges til V. MILTHERS at fortsætte (i 1897 under RØRDAMS Tilsyn og Ansvar). Endelig udtraadte PINGEL af Kommissionen den 1. Okt., hvorefter denne alene kom til at bestaa af LE MAIRE og TOPSØE.

Det følgende Aar, 1898, kunde Kommissionen udstrække sit Arbejdsomraade til Bornholm, til hvis Undersøgelse der gaves en særlig Bevilling.

I 1900 lykkedes det Kommissionen at faa udvirket, at de tre ældste af Personalet erholdt ministeriel Ansættelse. Samme Aar traadte RØRDAM definitivt ud af Undersøgelsens Tjeneste, idet han modtog en Ansættelse i Siam.

I alt dette sporer man LE MAIRES kloge og besindige Styrelse. I faa Aar var det lykkedes Kommissionen at bringe Danmarks geologiske Undersøgelse paa ret Køl, at faa dens Arbejder i normal, regelmæssig Gænge, at udvide Arbejdsomraadet, at gøre Personalets Kaar mere betryggende, og hvad der var mindst lige saa vigtigt, Kommissionen havde forstaaet at erhverve sig Personalets Agtelse og Tillid og at befæste et godt kammeratligt Forhold indenfor dette.

Hermed havde Kommissionen egentlig løst den Opgave der blev stillet den i 1895, da den blev nedsat. Da LE MAIRE

i Januar 1901 skulde falde for Aldersgrænsen og gaa af som Chef for den topografiske Afdeling, og da TOPSØE Virksomhed omtrent samtidig skulde udvides betydeligt, idet Arbejds- og Fabriktilsynet skulde omformes og TOPSØE overtage den nye Direktørstilling ved det, hvorfor han vilde træde ud af Kommissionen, saa det stærkt ud til, at Kommissionens Virksomhed vilde ophøre og USSING blive Chef for Undersøgelsen.

Men USSING havde som Professor kun i ringe Grad forstaaet at bevare et godt Forhold til de andre Geologer. Efterhaanden var han kommen paa Kant med en stor Del af dem, og Undersøgelsens Personale frygtede med Rette for, at USSINGS Overtagelse af Ledelsen af Danmarks geologiske Undersøgelse skulde udvikle Stridigheder, som vilde være til Skade for Undersøgelsens Virksomhed, der nu var kommen i saa god Gænge. Personalet udtalte sin Bekymring for Kommissionen og rettede derefter en Henvendelse til Ministeriet, hvoraf Resultatet blev, at dette, efter at have forhandlet med Kommissionen, udnævnte en ny Kommission, bestaaende af LE MAIRE som Formand, Professor, Dr. EUG. WARMING og mig, der var den ældste Statsgeolog; den skulde begynde sin Virksomhed den 1. April 1901.

Ikke blot i Personerne var den nye Kommission forskellig fra den gamle. Denne var bleven nedsat med det Hverv at bringe Undersøgelsen paa Fode igen, og den var ulønnet. Den nye Kommission fik egentlig kun den Opgave at styre Undersøgelsen videre i det af den gamle Kommission angivne Spor, og der bevilgedes en Sum til dens Lønning; den var egentlig en Direktion og ikke en Kommission. Da en Geolog fik Sæde i den, behøvedes USSINGS Bistand ikke mere, og han fratraadte nu sin Virksomhed ved Undersøgelsen.

Som Aarene gik og LE MAIRE efterhaanden blev ældre, var det naturligt, at han overdrog mig mere og mere af den daglige Ledelse, og det var i Reglen mig, der tog Initiativet til de Forbedringer i Undersøgelsens Stilling, der er opnaaede i de senere Aar; men bragte jeg en saadan

Sag frem i Kommissionen, gav LE MAIRE og WARMING den uforbeholdent deres varmeste Støtte og lagde sig i Selen for den med hele den Indflydelse, deres høje og ansete sociale Stilling gav dem, og naar det gik saa glat med Lønningsforhøjelsen og den ministerielle Ansættelse for næsten hele Resten af Personalet samt med Udnævnelser af V. MILTHERS til Statsgeolog 1904, med Budgetforhøjelsen 1906 og med Bevillingen til Flytningen af en Del af Undersøgelsen til Gammelmønt Nr. 14 i 1908, skyldes det i høj Grad LE MAIRES varme Interesse for Undersøgelsens Vel og hans personlige Arbejde.

Overfor de Anmodninger, som med mig som Mellemmand rettedes til Kommissionen fra Det danske Hedeselskab og fra forskellige Landboforeninger om at yde geologisk Bistand ved eller paatage sig Undersøgelser af Mergelforekomster, stillede LE MAIRE og WARMING sig yderst villige med fuld Forstaaelse af, at Undersøgelsen altid burde være til Raadighed med sin faglige Indsigt og Bistand for almenyttige Formaal.

1907 modtoges en Anmodning fra det af De provinsielle Planteavlssudvalg nedsatte Udvalg til Undersøgelser angaaende Jordernes Kalktrang («Kalkudvalget»), om Kommissionen vilde yde sin Bistand ved Udvalgets Undersøgelser. Da jeg forelagde denne Sag i Kommissionen, stillede LE MAIRE og WARMING sig saa imødekommende, at Danmarks geologiske Undersøgelse ikke alene paatog sig at analysere alle de Jordprøver, der udtoges af Udvalget under dettes Arbejder, men der stilledes endog en Sum til Raadighed for Udvalget til Udtagelsen af Jordprøverne.

Da Det kgl. danske Landhusholdningsselskab i 1910 anmodede Danmarks geologiske Undersøgelse om at nedsætte det Udvalg, der fik Navnet Udvalget for landøkonomiske Jordbundsundersøgelser, paatog LE MAIRE sig ikke alene det dermed forbundne Arbejde, men overtog ogsaa paa Udvalgsmedlemmernes indtrængende Anmodning Ledelsen af Udvalgets Forhandlinger. Skønt LE MAIRE den Gang var 74 Aar gammel, og Udvalgets Forhandlinger ikke

sjældent drejede sig om, hvad han ifølge Sagens Natur ikke kunde have videre Kendskab til, skilte han sig ved sin Elskværdighed og overlegne Takt saa ypperligt ved dette Hverv, at Udvalgets Medlemmer har bevaret et uudsletteligt Indtryk af hans fine og noble Personlighed, og han banede derved Vejen for, at Danmarks geologiske Undersøgelse 1911 erholdt en Bevilling til Oprettelsen af en landøkonomisk Afdeling, der har udfoldet en betydelig Virksomhed, navnlig ved at foretage Mergel- og Kalktrangsundersøgelser.

LE MAIRE var en virksom Mand. Han nøjedes ikke med at være Kommissionens Formand, men udførte meget andet Arbejde for Undersøgelsen. Han skrev en meget smuk Haandskrift, og det var ham sikkert en Fornøjelse selv at udføre en Del Kontorarbejde, som man ellers maatte have haft lejet Medhjælp til. Biblioteket omfattede han med varm Interesse og takkede altid personlig for de Skrifter, der blev sendt til det.

LE MAIRE var ikke Geolog og gav sig ikke ud for at være det. Alligevel erhvervede han sig efterhaanden en ikke ubetydelig Viden om de geologiske Forhold, der er af størst Betydning for Danmarks geologiske Undersøgelse, og med sin store Erfaring fra Generalstabens topografiske Virksomhed kunde han ofte give gode Raad med Hensyn til Udførelsen af Undersøgelens Arbejder. Ypperlig Tegner, som han var, og Specialist i alt, hvad der vedrører Landkort, fik han stor Indflydelse paa Udførelsen af de geologiske Kort og Tavlerne og Illustrationerne i Undersøgelens Skrifter. Et stort Arbejde lagde han i omhyggelig Korrekturlæsning, og ikke nok hermed, han gennemgik hver Korrektur indgaaende med Forfatteren. Dette tog ofte mere Tid, end denne just skøttede om at anvende derpaa, og man nærrede da i sit stille Sind ikke altid de blideste Følelser mod den gamle, pertentlige General, men hans Elskværdighed og den gode Cigar, man altid fik, forsonede jo, og efterhaanden lærte man at forstaa, at naar en Korrektur tog saa lang Tid, var Skylden mere Forfatterens end Generalens, og at Korrekturlæsningen var en glimrende

Skole i Orden og i Dansk, og at den Tid ingenlunde var spildt, som anvendtes derpaa, idet Generalen var Mester i at skrive klassisk Dansk og i at udtrykke sine Tanker klart og koncist.

LE MAIRE var stolt af at tilhøre en fransk Familie. Fransk talte han udmærket, og det var ham en speciel Fornøjelse at tale og skrive det, hvad der ikke sjældent var Lejlighed til i hans Virksomhed som Formand i Kommissionen. De franske Resuméer i Undersøgelsens Skrifter omfattede han med særlig Interesse, og det var ham næsten en Sorg, naar det ved visse Æmner var at foretrække, at et Resumé kom paa Engelsk.

LE MAIRE tog sig varmt af Undersøgelsens Personale og støttede det, hvor han kunde. Han nærede Interesse for Geologernes private Forhold, huskede deres Fødselsdage og forhørte sig ofte om deres Familiers Befindende. Men som han stillede store Fordringer til sig selv, stillede han dem til andre, og han var ikke bange for at give en Reprimande, som han var en Mester i at forme elegant. Han brugte ikke sjældent Udtrykket, at han havde den Ære at staa i Spidsen for Undersøgelsen, og det var mere end en Talemaade for ham. At have en Mand med LE MAIRES Tænkemaade til Chef virkede opdragende. Omfattende sit Arbejde med Agtelse og Kærlighed, nobel og ærlig i al sin Færd, høflig og elskværdig var han et Exempel, værdigt til Efterfølgelse. Og det var han forresten ogsaa i Henseende til at bevare sin Sundhed og Smidighed. I en Alder af halvfjerds forbavsede han en Gang sine Gæster ved staaende paa et Ben at løfte det andet op og berøre Panden dermed.

LE MAIRE lod sig optage som Medlem af Dansk geologisk Forening 1895 (proponeret af K. J. V. STEENSTRUP og USSING). For Foreningens Virksomhed nærede han — i det stille, kan man næsten sige — en varm Interesse. En Gang, da det kneb for Foreningen, gav han den anonymt gennem mig en Gave paa 100 Kr. Naar der holdtes Foredrag af Undersøgelsens Personale, plejede han at overvære Mø-

derne, og ikke sjældent blev han til Sammenkomsten efter Foredragene, som han da ofte satte sit Præg paa ved sine selskabelige Evner og sit livfulde Temperament.

Selvfølgelig blev der mange Steder fra lagt Beslag paa LE MAIRES Dygtighed. 1876—85 var han saaledes Lærer i Tegning ved Officersskolen, og han var Doyen for den franske, reformerte Menigheds Forstanderskab, Administrator af de Wittusenske Ejendomme i Næstved, Medlem af Direktionen for Selskabet for Efterslægten, Formand for Selskabet for Historie, Litteratur og Kunst, Formand for det af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet nedsatte Udvalg til Udarbejdelse af Retskrivningen af Stednavne, en af Stifterne af og Formand for Bestyrelsen for Soldaterhjemmene i Kjøbenhavn, af hvis Udvikling han havde stor Fortjeneste, Medlem af Bestyrelsen for det kgl. danske geografiske Selskab, samt i længer Tid Formand for Artilleriofficersforeningen.

LE MAIRE var dekoreret med Kommandørkorset af Dannebrog af 1. Grad, Dannebrogsmændenes Hæderstegn og Fortjenestemedailen i Guld. Desuden var han Kommandør af den svenske Sværd-Orden, Ridder af den norske St. Olafs Orden, Officer af den franske Æreslegion og Officier de l'instruction publique.

Højt op i Aarene kunde LE MAIRE glæde sig ved et fortrinligt Helbred. I hans sidste Aar udviklede der sig dog hos ham en Aareforkalkning, der bevirkede, at han efter kun faa Dages Sygeleje pludselig kaldtes bort Natten til den 12. Decbr. 1913.

Den 18. Decbr. stedtes han til Hvile paa Vestre Kirkegaard efter en smuk og gribende Sørgehøjtid i den reformerte Kirke.

Danmarks geologiske Undersøgelse vil bevare Mindet om LOUIS LE MAIRE i Hengivenhed og Taknemmelighed.

